

Lyhyesti

Klooni-Dollyn todellinen merkitys Onko kuilu ns. kahden kulttuurin välillä levenemässä? Historiatieteen tulevaisuus Tyhmyyden ylistys? Lehti asettuu lomatuunnelmiin

Klooni-Dollyn todellinen merkitys

Kloonattu lammas Dolly ja klooni-apina synnyttivät tunnetusti kiivaan väittelyn, kloonamiseen kun saattaa liittyä myös monia eettisiä ongelmia.

Tyypillisesti keskustelu meni osin myös hakoteille. Mutta mikä siis onkaan lammas- ja apinaklooneissa olennaista? Dosentti **Hannu Sariolan** (*Duodecim* 8/1997) mukaan avoimista ja kiistanalaisista kysymyksistä huolimatta lampaan ja apinan kloonaminen aikuisen (lammas) ja sikiön (apina) solusta on vuosisadan mielenkiintoisimpia saavutuksia.

"Se osoittaa, että aikuisen solun genomi voidaan palauttaa samaan tilaan kuin sukusoluissa. Tutkijoiden tieteellinen mielenkiinto kohdistuneekin nyt sukusolun sytoplasmaan. Mikä siinä aktivoi genomien? Toimiiko sama järjestelmä patologisesti syöpäkudoksessa?"

Sariolan mukaan Dolly-lampaan kloonauksen suurin anti on varmaankin muualla kuin karjan jalostuksessa ja keskustelussa ihmisen kloonauksen etiikasta. "Nyt on löytynyt uusia näkökulmia geenien ilmentymisen säätelyyn, syövän biologiaan ja vanhenemiseen. Tulokset nostavat uudelleen pinnalle vuosisadan alkupuolen tutkijoiden keskeisen ongelman sytoplasman ja tumen välisestä suhteesta. Vaikka geneettinen informaatio sijaitsee tumassa (ja pieni osa mitokondrioissa), sytoplasma näyttäisi säätelevän sen luentaa."

Kloonilammastutkimus ei siis ole lainkaan pelkästään eläinjalostukseen liittyvää toimintaa, sillä on huomattavan paljon laajempat ja syvällisemmät tarkoitusperät. Tämä on hyvä muistaa kun keskustellaan geenitutkimuksen ja kloonauksen oikeutuksesta.

Onko kuilu ns. kahden kulttuurin välillä levenemässä?

Joskus jos melkein voitetuksi oletettu kahden kulttuurin ongelma taitaa sittenkin olla vain jyrkkemässä, ainakin pintatason keskustelussa.

Viime aikojen keskustelu, lähinnä luonnontieteilijöiden ja ns. kulttuurintutkijoiden kesken, on ollut hämmäntävää. Kun jotkut kulttuurintutkijat näkevät todellisuutta koskevat väittämät lähinnä kulttuurisina, sosiaalisina konstruktioina, luonnontieteilijä ei voi kun hämmästellä. Tämän keskustelun kärjistynein "huippu" lienee viime keväinen kuuluisa Sokal-parodia.

Kotimaisista matemaattis-luonnontieteellisen puolen ankarista puutarhureista aktiivisimpia ja terävimpiä ovat olleet esimerkiksi professori **Antti Kupiainen** ja dosentti **Kari Enqvist**. Kupiainen on kirjoitellut aiheesta useissa lehdissä, Enqvist lehtien lisäksi myös palkitussa kirjassaan *Näkymätön todellisuus* (WSOY 1996).

Uusimmassa *Kanavassa* (3/1997) Enqvist jatkaa keskustelua, eräänä keskeisenä esimerkkinä historioitsija **Felipe Fernandez-Armeston** kunnianhimoinen, omaperäinen, giganttinen – mutta monessa mielessä myös postmodernin ääliömäinen *Millenium*-teos (WSOY 1996). Kirjaa arvioineet historioitsijat (apul.prof. **Kari Immonen** *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä 7/1996 ja varsinkin fil. lis. **Heikki Myrryläinen** *Kanavassa* 3/1997) ovat nähneet kirjassa suuria ansioitakin, jälkimmäinen oli suorastaan kriitikittömän innostunut *Millenium*-kirjasta.

Vaan Enqvist on toista maata: *Milleniumin* kirjoittajan käsitykset erityisesti luonnontieteistä ovat täysin virheellisiä, Fernandez-Armesto on "surkealla tavalla väärässä". *Milleniumiin* tutustunut ei voi olla Enqvistin kanssa suuresti eri mielä.

Enqvist ihmettelee erityisesti "miksi historioitsijat tai filosofit ovat valmiit uskomaan fysiikan varmuuden katoamiseen niin innokkaasti ja kriitikittömästi".

Professori **Yrjö Haila** on puolestaan muistuttanut vuosi sitten *Helsingin Sanomissa* että "Vaikeus on siinä, että todellisuus on kulttuurista riippumaton, mutta todellisuutta koskevat väittämät sekä niiden arviointiperusteet ovat tietenkin kulttuurisia." Tämäkään luonnehdinta tuskin ilahduttaa kaikkia luonnontieteilijöitä. Että siis luonnontieteellisen tutkimuksen luonnosta kertovat tulokset, väittämät, olisivat kulttuurisia. Samassa yhteydessä haila kyllä aiheellisesti myöntää keskustelun osoittavan, että "teoreettisen kulttuurintutkimuksen argumentaatio voi olla liian löysää."

Historiatieteen tulevaisuus

Onko historian arvostus Suomessa alamaissa? Professori **Marjatta Hietalan** (*Historiallinen Aikakauskirja* 1/1997) mukaan historiantutkijoita ei enää käytetä asiantuntijoina hallinnossa tai päätöstenvalmistelussa niin kuin aikaisempina vuosikymmeninä. "Ennen toista maailmansotaa miltei reformi kuin reformi valmisteltiin pitkällä aikavälillä. Haluttiin pienentää riskejä ja tutustuttiin eri ratkaisumalleihin ja arvioitiin niistä aiheutuneita potentiaalisia seurauksia. Komiteamietinnöt olivat täynnä vertailuja muiden maiden kehitykseen ja kyseisen alan aikaisempaan kehitykseen. [...] Oman näkemykseni mukaan monelta virheratkaisulta olisi välttytty, jos olisi pysähdytyt katsomaan analogisia ilmiöitä tai tapahtumia menneisyydessä tai käytetty pidemmän aikavälin tarkastelua".

Hietalan ratkaisu ongelmaan saattaa olla realistinen – mutta antautuuko hän: "Kun pohdimme historian käyttöä tulevaisuuden palveluksessa, edellytyksenä on, että olisi osattava puhua samaa kieltä ympäröivän yhteiskunnan kanssa ja valittava keskeisiä teemoja tutkimusaiheiksi. On löydettävä markkinakelpoisia teemoja, jotka liittyvät kansainväliseen tieteelliseen keskusteluun tai joilla on kysyntää omassa ajassamme. On selvä, että sekä omaa yhteiskuntaamme puhutteleva ja/tai kansainvälisesti merkittävä teema on käyntikortti työmarkkinoille. Tällä teemalla historianmaisterin olisi voitava markkinoida itseään asiantuntijatehtäviin, mediaan tai suunnittelijoille."

Tyhmyyden ylistys?

Kesäkuun 1. päivänä se alkoi: hömpän täysimittainen tarjoaminen? Television neloskanava käynnistyi. Kanavan asenteesta tiedettä ja tutkimusta ja ehkä yleensä maailman ymmärtämisen pyrkimystä kohtaan saanee edustavan kuvan mainoksesta mm. *Helsingin Sanomissa* 20.5.: "Onko sinusta tärkeää tietää tuleeko sade idästä vai lännestä? Vai haluaisitko mieluummin tietää, sataako huomenna tiuhkan vai kaatamalla? **Juha Föhrin** "Hyvän sään aikaan" on ensimmäinen ohjelma, joka puhuu säästä käytännön eikä tieteen näkökulmasta. "Hyvän sään aikaan" ei puuduta katsojaa satelliittikuvien sisälukuharjoituksilla, vaan kertoo persoonallisella tavalla säästä sen, mikä on olennaista. Suomen ensimmäisen sää-shown näet Nelosella."

Että näin. Pelko hiipii mieleen: ettei vain tämä ohjelmapolitiittinen järjestömyyksi kohta leviä myös kilpailevien kanavien linjaksi?

Lehti asettuu lomatuunnelmiin

Tieteessä tapahtuu -lehti alkaa asettua lomatuunnelmiin ja ryhtyy keräämään voimia ja uusia ideoita syksyn varalle. Seuraava numero (6/1997) ilmestyy syyskuun lopussa.

Jan Rydman